



Hur har föräldrar upplevt distansundervisningen
under undantagsläget?

SAMMANFATTNING

Förbundet Hem och Skola samlade i början av april under en dryg veckas tid in föräldrars åsikter om distansundervisningen under coronaläget. I medierna har det på senaste tiden lyfts upp många utmaningar, men också lyckade exempel på distansundervisning. Vi ville fråga föräldrarna direkt i ett anonymt frågeformulär hur de uppfattat situationen. Sammanlagt fick vi 390 svar. Majoriteten av föräldrarna svarar att de mår bra (68 %), ca en femtedel (26 %) att de varken mår bra eller dåligt och 6,8 % att de mår dåligt i familjen.

Katarina Perander-Norrgård
21.4.2020



Hur har föräldrar upplevt distansundervisningen under undantagsläget?

Förbundet Hem och Skola samlade i början av april under en dryg veckas tid in föräldrars åsikter om distansundervisning under coronaläget. I medierna har det på senaste tiden lyfts upp många utmaningar, men också lyckade exempel på distansundervisning. Vi ville fråga föräldrarna direkt i ett anonymt frågeformulär hur de uppfattat situationen. Sammanlagt fick vi 390 svar. Majoriteten av föräldrarna svarar att de mår bra (68 %), ca en femtedel (26 %) att de varken mår bra eller dåligt och 6,8 % att de mår dåligt i familjen.

Samarbetet mellan hemmen och skolan i distansundervisningen

Nästan 70 % av föräldrarna tycker samarbetet mellan hemmet och skolan fungerar bra i fråga om distansundervisningen. Trots osäkerhet, förvirring och knagglande i början upplevde föräldrarna att distansundervisningen kommit bra igång.

Föräldrar som är nöjda beskriver att samarbetet är tätare och till och med bättre nu än normalt. De upplever att de får information från skolan och får svar på sina frågor och funderingar vid behov. Samtidigt uttrycker många föräldrar en förståelse för lärarnas situation och att allt kanske inte löper riktigt på samma sätt som normalt. Föräldrarna uppskattar också att lärarna är flexibla. Till exempel om föräldrarna själva är dagtid fast med jobb och inte kan hjälpa sitt barn med någon uppgift har lärarna varit förstående och justerat inlämningstiden.

”För oss funkar det riktigt bra, i dagsläget är jag nöjd med upplägget! Som situationen ser ut just nu ser jag inte att det kunnat funka bättre än det faktiskt gör. Alla bjuder till, tydliga anvisningar till barn och föräldrar, bra respons, bra återkoppling. Men tror att det är mycket ansvar på föräldrar, hur bra barnen klarar av att hänga med i utvecklingen, det känns ofrånkomligt. Speciellt i de lägre klasserna där barnen inte kan ta ansvaret själva.”

I svaren syns också den pågående digitaliseringen av skolan. Många barn är vana användare av Teams, Classroom, Zoom, Google meet, Hangout, Seesaw, OneNote eller liknande nätbaserade program. Lärarna använder sig av mångsidiga och varierande sätt i distansundervisningen, visar föräldrarnas svar. Till exempel kan barnet ha som uppgift att dokumentera en process med fotografier och skicka in via WhatsApp eller ladda upp på Teams.

” Vi har mycket bättre koll på vad våra barn gör och vad de borde klara av än vi hade tidigare. Vi får tydliga instruktioner och listor från skolan och kan gå igenom dem tillsammans med barnen och alla böcker är för en gångs skull på rätt ställe.”

Föräldrar upplever att de behöver stödja mera de yngre barnen än de äldre som klarar sig själva, men samtidigt upplever de att de får ganska lite information då barnet är i högstadiet eller gymnasiet. De skulle önska mera information om uppgifter och arbetssätt också för de äldre barnen. Trots att de äldre barnen sköter mycket av skolan på egen hand kan föräldrar uppleva det svårt att motivera dem. Många skolor har online-lektioner i synnerhet i de äldre klasserna, vilket säkert kan underlätta för en del då eleverna har fasta tider för skolarbetet.

Men föräldrarnas svar vittnar också om en stor arbetsbörda där man inte bara ska stödja barnen, utan också laga mat, hålla koll på barnen, eventuellt passa yngre barn och samtidigt kunna sköta sitt eget jobb på distans. En förälder skriver att *”För att kunna ta emot hjälp måste de vuxna ju ha någon hjärnkapacitet (och tid) kvar för att alls hinna fråga efter hjälp.”*. Det vill säga att många bara kämpar med att hållas ovanför ytan och då räcker inte orken till att engagera sig ytterligare och be om hjälp trots att behov skulle finnas. Wilma ansågs i regel som en bra informationskanal, men dock fungerar Wilma inte som en smidig kanal för samarbete. Föräldrarna beskrev också hur Wilma-meddelandena haglade in och det var svårt att hinna ta in allt som stod i dem. Blandat med allmän information skickades information om veckans uppgifter, vilket kändes kaotiskt. I synnerhet för de yngre barnens del, som inte ännu har egna Wilma-rättigheter, upplevdes det tungt att hålla kolla på alla uppgifter och förmedla dem till barnen.

Överlag beskrev många föräldrar att de upplevde att ansvaret på dem ökat rejält, trots att undervisningsansvaret ligger på lärarna. Föräldrarna upplevde att det var deras uppgift att se till att uppgifterna blev gjorda och att barnen följde någorlunda skolrutiner. Föräldrar med barn i olika skolor och på olika klasser upplevde ofta att det varierade mycket bland skolor och bland lärare hur distansundervisningen var uppbyggd. Uppmaningen att vara i kontakt ifall något var oklart upplevdes inte som ett genuint försök till att skapa ett samarbete eller en dialog i de rådande undantagsläget.

”Det fungerar helt ok, men föräldern får ta ett stort ansvar över att skoluppgifter blir utförda och att allt blir rätt. I vår skola/klass får endast eleven uppgifter för dagen, sedan har inte läraren så mycket med vad eleven gör och inte gör.”

"Inget konkret stöd har getts till föräldrarna för att stödja distansundervisningen. Mycket antas att barnen eller barnen med föräldrarnas hjälp ska klara av. Som förälder har jag inte fått någon feedback om uppgifterna är gjorda som de ska göras. Barnets huvudsakliga kontakt med läraren är Wilma."

Överraskande få (14 %) uttryckte ett tydligt missnöje med samarbetet mellan hemmen och skolan i fråga om distansundervisningen. De flesta föräldrar som vad missnöjda upplevde att det inte egentligen var frågan om distansundervisning, utan om självstudier. De upplevde att barnen fått en lista på uppgifter, men att läraren/lärarna inte följde upp eller höll kontakt med barnen under veckan. De efterlyste också mera respons på barnens uppgifter för att kunna stödja barnens lärande.

Kraven och förväntningarna upplevdes som orealistiska, som förutsatte mycket av föräldrarna för att kunna genomföras. Föräldrar upplevde också att det var underförstått att de inte skulle störa lärarna och att samarbetet överlag var haltande, vilket detta citat beskriver *"Ingen personlig kontakt mellan skola och föräldrar, från skolans sida uppmanas föräldrar att inte besvara lärare :("*. Rektorns eller skolledarens betydelse lyftes fram i föräldrarnas svar. En rektor eller ledare som signalerar att samarbetet är viktigt och att skolan är lyhörd också föräldrarnas upplevelser framstod som viktigt.

Vad fungerar och vad kunde förbättras

Knappa hälften (41 %) av föräldrarna beskrev vad som fungerar med distansundervisningen. Framför allt var föräldrarna nöjda då skolan följde ett tydligt veckoschema som ger struktur åt dagen med mycket interaktiva uppgifter via olika kanaler. Lärarna fick mycket beröm för att tänka helt nytt i fråga om undervisningen med mycket kreativa och praktiska uppgifter barnen kunde göra hemma. Kontakten med barnen upplevdes särledes viktig, också personlig kontakt via t.ex. Teams eller Meet. Många föräldrar ansåg också mängden uppgifter rimlig och att barnen var motiverade att ta sig an den digitala undervisningen. Tydlighet och bra

"Bra info, uppgifterna väl instruerade och lärarna utvecklar dem hela tiden än mer så att barnen klarar sig utan sina föräldrar. Uppgifterna ska göras inom en vecka så behöver barnen hjälp, hinner man efter arbetsdagen. Visst var det tungt att komma igång men situation kom ju väldigt snabbt på för lärarna också. Alla bör ha tålmod, ingen klarar av allt genast så både föräldrar och lärare bör vara snälla med varandra."

" En bättre distansundervisning tror jag inte man kan hitta: en hemsida där allting samlas, välstrukturerat dagsschema, videoundervisning varje dag, flera klipp som är korta och intressanta med en släng av humor, varierande uppgifter, tips, challenges, högläsning, grej of the day, rörelseklipp. Daglig personlig kontakt med varje elev. Alla uppgifter kollas upp och bekräftas med positiv feedback. Barnet supermotiverat!"

instruktioner uppskattades av föräldrarna. Också lärarnas respons till barnen såg föräldrarna som både motivationshöjande och som bekräftande.

Nästan två tredjedel (63 %) framförde ändå önskemål om vad som kunde förbättras. Det allra vanligaste förbättringsförslaget gäller kontakten mellan lärare och elever. Oroväckande många föräldrar beskrev att i synnerhet de minsta skoleleverna får uppgifter de ska göra på egen hand, men väldigt lite eller ingen alls online interaktion med läraren eller resten av klassen. I synnerhet föräldrar som inte har möjlighet att distansarbete under den här tiden var oroad för hur deras barn ska klara av att göra allt på egen hand. Föräldrarna önskade också att det skulle ordnas

”Att eleverna kommer ihåg att hålla rast/paus, det är svårt. Ibland är det svårt för dem att hitta på vad de ska göra under rasten. Kan de ha jumppalektion tillsammans med via videon? Tex alla går ut och tar lärplattan med, sätter den på en säker plats. Läraren visar rörelserna och barnen får jumppa tillsammans fast på distans.”

regelbundna online träffar för klassen för att bibehålla klassandan och för att erbjuda barnen en möjlighet att umgås med sina klasskamrater. Också mera par- och grupparbeten där eleverna jobbar tillsammans med skoluppgifter efterlystes. Till exempel virtuella ”kaffepauser” för barnen där de mera informellt kan mötas och samtala eller sagostunder där läraren läser ur en bok önskades.

Vad beträffar i vilket format föräldrarna önskade få information om uppgifter varierade mycket. En del tyckte att de ville få hela veckans uppgifter på en gång för att kunna planera veckan så att den passar familjen, medan andra upplevde att hela veckans uppgifter på en gång ökar stressen för barnen. Flexibilitet med inlämningar och deadlines önskades också eftersom alla föräldrar inte har möjlighet att hjälpa dagtid och det i alla familjer inte kan hittas tillräcklig arbetsro på dagen, t.ex. om det finns flera småsyskon hemma.

Som tidigare nämnts, upplevde många föräldrar att de fått ett stort ansvar för undervisningen i hemmen. Kanske lättare för barnet att fråga föräldern än kontakta läraren som i vanliga fall i skolan. Därför efterlystes mera ”flipped classroom”-aktiga föreläsningar om innehållet i boken och ett mera varierande sätt att ta sig an stoffet i läroämnena. Föräldrar till de yngre barnen tyckte ofta att arbetsmängden var rätt liten och barnen var klara med dagens uppgifter på 1–2 timmar och sedan var sysslösa resten av dagen. Många föräldrar önskade också mera uppgifter som kunde göras t.ex. utomhus och inte inne framför skärmen.

"Distansundervisning fungerar bra för de barn som är ansvarstagande, arbetsamma och har lätt att förstå instruktioner. För de barn som har svårt att förstå instruktioner och inte är systemiska i sitt arbetssätt är det tufft."

Information om uppgifter var många nöjda med, men det önskades ändå tydligare syften, målsättningar, uppföljning och återkoppling. För föräldrarna är det svårt att stödja då man inte vet vad som är målet. Många upplevde det bekymmersamt att det ligger ett stort ansvar på den enskilda eleven, i synnerhet i fråga om självdisciplin. Dagliga

teams-möten för att öppna dagen kunde vara ett bra sätt att få barnen att komma igång med sina uppgifter för dagen. Överlag beskrev föräldrar att på samma sätt som lärarna nu måste tänja och utnyttja hela sin kapacitet av kreativitet, så kämpar många föräldrar på gränsen för vad de klarar av. De som jobbar på distans jonglerar mellan att hjälpa med skolan, kanske ta hand om yngre syskon, sköta matlagning och därtill försöka få sitt eget jobb gjort. De som inte har möjlighet till distans var oroad för sina barn som var ensamma utan hjälp.

"En kort onlineträff varken dag för att hålla kontakten med lärare och skolan. För att eleven ska känna att det är skolarbete och inte en lång räckta läxor som aldrig tar slut. Video eller ljudfiler där läraren förklarar dagens uppgifter. Mer kontakt från lärare och gärna fråga elev och familj vad som skulle göra det bättre för dem. Gärna även högläsning eller historieberättande från läraren."

Glädje och bekymmer

En majoritet (58 %) av föräldrarna uttryckte olika bekymmer i och med coronaläget. Bekymren kunde delas in i tre huvudkategorier: bekymmer om barnets välmående och lärande, bekymmer om det egna orket och ekonomin samt bekymmer om barnfamiljers situation överlag. Flera föräldrar uttryckte en oro kring att barnen sitter som fjättrade vid sin skärm från morgon till kväll, rör på sig för lite och främst vistas inomhus då också de egna hobbyerna fallit bort. Ett annat orosmoment som många nämnde var ensamhet. Social distansering är tungt för många barn som normalt är vana att vara mycket tillsammans med andra barn i skolan och på fritiden. Också ensamhet bland barn som inte har föräldrar hemma under dagen bekymrade föräldrarna. Beträffande lärandet var föräldrarna främst oroliga för bedömningen och för att barnen löper större risk att halka efter i undervisningen. I synnerhet föräldrar till barn som beviljats särskilt stöd var oroad för lärandet. Bekymren över avsaknaden av sociala kontakter överskred dock bekymren över själva lärandet.

"Barnen mycket inne är också en utmaning. Känns som de blir fullständigt beroende av dator nu. Hur komma över det sen när allt de här är över."

Föräldrarna uttryckte också förtvivlan över att barnen fått uppgifter från skolan som kräver att man har en viss utrustning i hemmen, t.ex. symaskin eller målfärger. Barnen försätts i ofördelaktig position då de ska utföra uppgifterna ifall inte alla har tillgång till de material uppgifterna förutsätter. Att klyftan bland de som klarar sig och som får stöd hemifrån och de som halkar efter utan stöd kommer att växa oroad föräldrarna. Föräldrarna uttryckte också en oro för att barnens prestationer

och inlämningar inte följs upp i tillräckligt hög grad och därför identifieras inte de som halkar efter i tid.

Många föräldrar var också bekymrade över att också själva hålla humöret uppe när tålamodet tryter. De upplevde att ett stort ansvar för att skoluppgifterna blev gjorda nu låg på dem. Istället för att vara en stödjande förälder i fråga om skolarbetet har rollen blivit ett tjata på att uppgifter ska göras. Föräldrar som inte hade möjlighet att distansjobba upplevde att de inte kunde stödja sina barn på det sätt som uppgifterna ofta förutsatte. Osäkerheten kring om man hjälper tillräckligt eller på rätt sätt bekymrade också föräldrarna. Då många föräldrar själva också har ett arbete att sköta beskrev många hur dagarna tänjde ut till långt inpå kvällen före man var färdig med dagens uppgifter. Att familjerna nu skulle ha mera tid var det inte tal om. I och med läget med permitteringar och uppsägningar var många föräldrar givetvis också bekymrade över ekonomin. Att skolmåltiderna uteblivit för många har ökat utgifterna i familjerna.

”Att de flesta lärarna tror att eleverna har föräldrar hemma som hjälper gör mig ledsen. Alla elever har inte det; med föräldrar utan möjlighet till distansjobb är det både jobbigt och ensamt för en liten skolelev med uppgifter som ibland förutsätter att man har föräldrar hemma.”

Samtidigt beskrev föräldrarna en glädje över att se sina barn växa i den nya situationen och hur barnen snabbt lärt sig de digitala systemen. Drygt hälften av föräldrarna (56 %) beskrev sådant som gjort dem glada under den här tiden. Många föräldrar var positivt överraskade över hur smidigt och självständigt deras barn klarade av att övergå till distansundervisning. Också lärarnas påhittighet och kreativitet fick beröm. Föräldrarna uppskattade lärare som hade välstrukturerade dagar med dagliga gemensamma digitala möten och tydliga uppgifter. Det underlättade också för föräldrarna att veta när barnets skoldag var avklarad.

” Jag tycker att det är jättebra att mitt barns lärare håller fast vid det normala schemat när det gäller vilka lektioner som är en viss dag. Skoldagen börjar nu kl 9 med ett gruppsamtal och slutar på samma sätt 13:45. Däremellan har de 4 lektioner och lunchrast. Fungerar perfekt! Då vet man att barnet har gjort sina uppgifter kl 14 och behöver inte fundera på dem mera på kvällarna. Bra också med en timmes lunch så att barnet hinner ut i friska luften en stund efter maten. ”

Gemensamma rutiner hemma, mera tid tillsammans och glädjen i att se barnen lära sig präglade många av svaren. Överlag gav svaren en känsla av optimism och att en öppen inställning hjälper att anpassa sig till situationen. Föräldrarna beskrev hur små saker gjorde dem glada, t.ex. att läraren ringde och gratulerade barnet på hans födelsedag. Också att se barnen lära sig ta ansvar för sitt

” Vi har ett lugnare tempo hemma och tid att vara tillsammans. Vi har också kunnat bygga upp en tidtabell som passar oss som familj bättre än en läseordning med udda tider för barnen. Barnen lär sig att ta ansvar, blir duktiga på tekniken och märker att de kan själv en massa. Barnen lär sig också tidsplanering på ett annat sätt nu. ”

lärande var glädjande för många föräldrar. Många barn var ivriga att lära sig på ett nytt sätt, vilket upplevdes höja studiemotivationen, åtminstone tillfälligt. Flera föräldrar beskriver också hur barnen mår bättre när de inte behöver stiga upp så tidigt. Trots att det är utmanande att bara vara tillsammans med familjen har föräldrarna också märkt att syskonen kommit närmare varandra när de inte haft andra kompisar att tillgå.

Vad borde beaktas i framtiden?

Vi frågade föräldrarna vad de tycker borde beaktas med tanke på framtiden, vad lärdomen hittills varit. Sammanlagt 315 föräldrar hade tankar kring detta. Allra flesta svar handlade om digitaliseringen. Dels om enhetligare linje kring vilka program som används, dels kring digital undervisning, men också kring hur lärarna borde bli mera införstådda i de digitala hjälpmedlen för att i framtiden snabbt kunna ta i bruk dem effektivt. Föräldrarna lyfte också upp tankar kring att distansundervisningen kunde bli ett bestående element i undervisningen, åtminstone ibland. Dels för att upprätthålla kunnandet kring det digitala, men också för att elever lär sig på så olika sätt och en del elevers lärande befrämjas av att jobba självständigt. Att öva distansundervisning också i vanliga lägen kan vara framtidens melodi.

”Kanske framför allt att uppgifterna är socioekonomiskt neutrala. Ibland utgår de från att alla har två glada föräldrar hemma som tillsammans med barnet hinner ta sig an komplicerade pysseluppgifter. ”

Föräldrarna efterlyste tydliga riktlinjer och instruktioner och också att man beaktar att det kan vara utmanande för vissa barn att ta till sig skriftliga instruktioner. Läget kom på väldigt hastigt, men det skulle ändå vara önskvärt att kolla att barnen faktiskt är bekanta med de digitala läromedlen. Alla familjer har inte resurser eller kunskap att stödja sina barn i detta. Utmaningarna kring

individualisering och differentiering lyftes också fram. Hur stödja alla barn och hur anpassa undervisningen så att alla barn utmanas på rätt nivå. Det är svåra frågor och säkert något undervisningsanordnarna får återkomma till då detta krisläge är över. Föräldrarna efterlyste också en beredskapsplan för framtiden om hur skolor ska ställa om till distansundervisning om och när vi igen står inför ett läge där skolstängningar blir aktuellt.

Helt klart visar svaren att digitaliseringen ser väldigt olika ut i olika skolor och också mellan olika lärare. En enhetligare nivå med gemensamma digitala verktyg och hjälpmedel skulle gynna elevernas lärande och distansundervisningen. Det är också viktigt att vara tydlig med vad som är föräldrarnas och vad som är lärarnas roll i det hela. Nu upplever många föräldrar att det ställts orimligt höga krav på dem, kanske inte i fråga om undervisning, men för att få barnen att göra sina uppgifter och på det sättet hänga med i undervisningen. Men föräldrarna ser också möjligheter i det här läget inför framtiden. De erfarenheter och lärdomar alla nu fått kunde utnyttjas för att skapa mera varierande lärmiljöer och också ta tillvara de kunskaper och erfarenheter barnen nu fått i självständigt lärande.

”Tycker detta är ett fint sätt att få barnen att ta ansvar. Denna metod av lärande borde hållas ingång i framtiden också. På denna nivå är de lite radikalt men vi har ju inte alternativ.”

Men det är också viktigt att fundera på hur man kan stödja alla barn så bra som möjligt. Hur stödjer man dem som har utmaningar eller dem som till exempel lär sig bäst genom att lyssna? Hur kan man garantera att alla familjer har all nödvändig utrustning som den digitala undervisningen förutsätter och faktiskt kan använda den? Vad är ändamålsenligt att sköta genom undervisning och hundra uppgifter kan barnen göra självständigt? Hur förmedlas målsättningar och instruktioner så att alla kan ta till sig dem? Utöver själva lärandet lyftes också frågor som berör barns välmående mer generellt upp. Skolmåltiderna nämndes av flera familjer. Som läget är just nu då rapporten sammanställs har ett flertal kommuner gått in för att erbjuda barnen skollunch antingen för att ätas på plats eller för att hämtas hem. Men oron för ökade klyftor bland barnen var påtaglig. Trots de många frågor och osäkerhetsmoment som föräldrarna lyfte fram fanns en underton av förståelse för att läget är nytt och krävande för såväl barn och föräldrar som för lärare. Att ha förståelse för varandra, men att också kunna ta lärdom av erfarenheterna ansåg många var viktigt.

”Hoppas lärarna inte lägger för stor press på sig själva heller. Alla förstår vi att situationen är ny och man får lära sig an efter man går vidare. Kämpa på alla lärare! Ni gör ett bra jobb med tanke på omständigheterna.”

Sammanfattningsvis

Vi har alla ställts inför ett helt nytt och på många sätt utmanande läge som kom så hastigt på att få hann förbereda sig inför det. Experter varnar oss dock om att det är något vi får vänja oss vid också i framtiden i och med nya pandemier och liknande hot. Att bara överleva läget är för många i fokus just nu, men efter att den värsta krisen lagt sig blir det också aktuellt att blicka framåt. Behovet av ett gott samarbete och en öppen dialog med föräldrarna accentueras i det krisläge vi nu befinner oss i, men samtidigt erbjuder de lärdomar vi nu får en möjlighet till eftertanke och utveckling, som kan befrämja barnens lärande och välmående.

Skolan har tagit ett enormt digitalt kliv i och med att de blev tvungna till det. Likaså har barnen säkert lärt sig mycket om sitt eget lärande, om självdisciplin och också om olika digitala verktyg. För barnen, som ofta redan länge sysslat med mycket online, har det kanske inte varit ett så stort kliv som för oss vuxna som fumligt fixar och trixar med olika inställningar inför ett digitalt möte. Föräldrarna som svarat på den här enkäten vittnade också om att då de på ett helt annat sätt fått insyn i barnens skola och skolgång har de kunnat uppskatta deras barns ansträngningar mera. Detta

kommer helt säkert att befrämja barnens självreglering, då fokus flyttar från prestation till ansträngning. Vikten av respons och återkoppling blir också tydlig i ett sådant här läge. Utan respons är det svårt att justera sina lärstrategier.

Men det här exceptionella läget kommer ofrånkomligt att också leda till att en del barn mår sämre och lär sig mindre. Hur detta ska lappas återstår att se. Föräldrar som klarat det här undantagsläget ganska bra är säkert överrepresenterade bland dem som svarat, vilket är viktigt att beakta vid tolkningen av resultaten. Till exempel lyftes utmaningar med barn med specialbehov fram. Likaså nämnde några föräldrar att deras barn mår bättre nu än i skolan, i synnerhet om det varit frågan om mobbning. Också övergångsskedena väckte tankar. Dessa svar var ändå i minoritet, men viktiga frågor att beakta också med tanke på framtiden. Skolans utjämnande roll får inte minska så att de resursstarka gynnas och de mindre resursstarka halkar efter. Mycket kommer att förhandlas och diskuteras också efter att den värsta krisen är över och en öppen dialog om vad som fungerade och vad som fungerade mindre bra kommer att behövas i framtiden. Vilka möjligheterna och lärdomarna blir kommer att präglas av hur ärligt den här diskussionen förs.